

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузубаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOYIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafuz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

PECULIARITIES OF EVALUATION OF PARTICIPATION OF PROSECUTOR'S BODIES IN LAW-MAKING ACTIVITY

Saidov Shokhrukhon Muzaffarovich,

Head of the Department of "Legal Sciences" of NUU,

Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD)

Abstract. This article analyzes the scientific and practical aspects of assessing the participation of the prosecutor's office in law-making activities. The issues of qualitative improvement of normative legal acts currently adopted in the Republic of Uzbekistan and the effective organization of the participation of the prosecutor's office in this regard are highlighted. Criteria for evaluating the participation of employees in the law-making process in the prosecutor's office have been developed. Practical proposals were put forward to further improve the participation of the prosecutor's office in law-making activities.

Keywords: prosecutor's office, law-making, normative legal acts, evaluation criteria, examination of normative acts.

ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ҲАМ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Саидов Шохрухон Музаффарович

ЎЗМУ "Ҳуқуқий фанлар" кафедраси мудири,

юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)

Аннотация. Ушбу мақолада прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини баҳолашнинг илмий-амалий жиҳатлари таҳлил қилинган. Ҳозирги кунда Ўзбекистон Республикасида қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг сифат жиҳатдан яхшиланиши ва бу борада прокуратура органларининг иштирокини самарали ташкил этиш масалалари ёритилган. Прокуратура органларида фаолият олиб бораётган ходимларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнидаги иштирокини баҳолаш мезонлари ишлаб чиқилган. Прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини янада яхшилаш бўйича амалий таклифлар илгари сурилган.

Калит сўзлар: прокуратура органлари, ҳуқуқ ижодкорлиги, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, баҳолаш мезонлари, норматив ҳужжатлар экспертизаси.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N44>

Кириш. Прокуратура органлари ўз ваколатлари доирасида давлат ҳокимияти органларининг барча даражадаги вакиллик ва ижроия тузилмаларида норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини тайёрлашда иштирок этади. Шу билан бирга прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирок этиш функцияси унинг бошқа фаолият йўналишлари сингари доимий баҳолаб борилиши лозим. Бу ушбу фаолиятни самарали ташкил этишда тўсқинлик қилаётган салбий омилларни барвақт аниқлаш ва бартараф этиш имконини беради.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев 2017 йил 7 январда прокуратура органлари ходимлари билан учрашувда қонунчилик базасини ҳар томонлама мустаҳкамлаш ва қонунларни сўзсиз ижро этиш, фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини ошириш, демократик ҳуқуқий давлатни ривожлантириш, хусусий мулк ва тадбиркорлик тараққиётини қўллаб-қувватлаш ҳамда унинг ишончли ҳимоя қилинишини таъминлашда прокуратура органларининг роли катта эканини таъкидлаб ўтди. Шу билан бирга, Давлат Раҳбарининг маърузасида 2017 йилдан бошлаб барча даражадаги ҳокимлар, прокуратура ва ички ишлар органлари раҳбарларининг аҳоли олдида ҳисобот бериш тизими жорий этилиши ва вилоятларда прокурорларнинг ишига қараб ойлик рейтинги тузиб борилиши ҳамда уларнинг фаолиятига рейтинг натижалари асосида баҳо берилиши таъкидлаб ўтилган [1].

Прокуратура органлари фаолияти ҳам тўлиқ Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан молиялаштирилишини инобатга олсак, Ўзбекистон Республикасининг солиқ тўловчилари, авваламбор, аҳолимизнинг ушбу тизимдан кутаётган умидлари ўзини қанчалик оқлаётганлиги, шу жумладан, тизим етарлича самарали ишлаётганлиги тўғрисидаги масала долзарб ҳисобланади. Бу эса, ўз навбатида, муайян методикаларга асосланган ҳолда прокуратура органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаб боришни тақозо этади.

Шу билан бирга прокурорлар фаолиятини баҳолаш ўта мураккаб ҳисобланади. Бу борада “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 45-моддасида прокурорлар фаолиятини баҳолаш масалалари белгиланган. Унга кўра, Қорақалпоғистон Республикаси прокурорининг, шунингдек вилоятлар, Тошкент шаҳар, туманлар, шаҳарлар прокурорларининг ҳамда уларга тенглаштирилган прокурорларнинг фаолияти тегишли юқори турувчи прокурорлар томонидан уларнинг ваколат муддати давомида камида икки марта комплекс ўрганиб чиқилади. Прокурорлар фаолиятини баҳолашнинг асосий мезонлари қонунийликнинг ҳолати ва фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликлари, жамият ва давлатнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг таъминланиши ҳисобланади. Ўз фаолияти даврида тегишли ҳудудда қонунлар ижроси устидан лозим даражада назорат ўрнатилишини таъминлаб бера олмаган шахслар прокурор лавозимига такроран кўрсатилишига йўл қўйилмайди [2].

Муҳокама ва натижалар. Прокуратура ходимлари фаолиятини баҳолаш бошқарувнинг муҳим омили саналади. Прокуратура органларининг ҳуқуқ ижодкорлигида иштирок этиши унинг ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятининг таркибий қисмларидан бири ҳисобланади, чунки прокуратура томонидан олиб бориладиган фаолиятнинг ҳар бир йўналиши, шу жумладан ҳуқуқ ижодкорлигида иштирок этиш прокуратура олдида турган умумий муаммоларни ҳал қилишга хизмат қиладиган ягона механизмнинг элементи ҳисобланади – бу иш ҳуқуқий ҳужжатларнинг қонунийлигини назорат қилувчи бўлинмалардаги иш ҳажмини сезиларли даражада камайтиради.

Таъкидлаш лозимки, прокуратура органлари фаолиятини баҳолаш бўйича илмий изланишлар деярли олиб борилмаган. Ваҳоланки, ҳозирги ижтимоий-сиёсий вазиятда ҳар бир давлат хизматчиси фаолиятига шахсий баҳо бериш ҳамда юқори натижа ва самарадорлик кўрсаткичларига эга бўлган давлат хизматчиларини рағбатлантириш тобора долзарб аҳамият касб этиб бормоқда.

Прокуратура фаолиятини аниқ ва холис баҳолаш прокуратура органларида бошқарувнинг таъсирчан воситаси ҳисобланади. Шу билан бирга прокуратура органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш методикаси энг мураккаб масалалардан бири ҳисобланади.

Прокуратура органларининг фаолияти самарадорлигини аниқлаш ва баҳолаш учун ягона илмий асосланган мезонлар, кўрсаткичлар ва методикани қўллаш зарур.

Самарадорлик кўрсаткичлари прокуратура органларининг у ёки бу даврдаги фаолияти самарадорлигини баҳолаш, муайян давр оралиғида унинг самарадорлигини ўлчаш ва таққослаш имконини беради.

Прокуратура органлари фаолияти самарадорлигини аниқ мезонлар асосида баҳолаш прокуратура органлари ишидаги ижобий тажрибани аниқлаш ва кенг татбиқ этиш; камчиликларни аниқлаш ва таҳлил қилиш, уларнинг сабабларини топиш ҳамда келгусида иш сифатини ошириш мақсадини кўзлайди.

В.М.Прусс таъкидлаганидек, “ҳозирча прокуратура органлари ишини холисона баҳолаш мезонлари мавжуд эмас. Бу борада давлат бошқарувида азалдан статистик кўрсаткичлар асосида баҳолаш амал қилиб келган. Бироқ, прокуратура органлари фаолиятини фақат рақамлар билан баҳолаб бўлмайди” [3, 194-б].

Шу билан бирга, адабиётларда прокурорлар фаолиятини баҳолаш мезонлари турлича талқин этилишини қайд этиш зарур. Хусусан, В.Г.Мелкумов прокурор фаолияти самарадорлигини учта мезон билан баҳолашни таклиф қилади: қонунлар бузилиши ҳолатлари, ҳуқуқбузарлар ҳамда қонун бузилишига шарт-шароит яратувчи ҳолатларнинг тўлиқ аниқланиши; қонун бузилиши ва унга шарт-шароит яратувчи ҳолатларни бартараф этиш ҳамда ҳуқуқбузарларни жавобгарликка тортиш бўйича прокурор томонидан кўрилган чораларнинг мутаносиблиги; қонун бузилишини бартараф этиш ва ҳуқуқбузарларни жавобгарликка тортиш бўйича прокурор ҳаракатларининг фаоллиги, қатъийлиги [4, 146-б].

Таъкидлаш лозимки, ушбу кўрсаткичлар прокурорнинг прокурор назоратини амалга ошириш билан боғлиқ фаолиятини баҳолаш учун асос сифатида қабул қилиниши мумкин, бироқ, прокурорнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини баҳолашда қўллаб бўлмайди. Шу билан бирга баҳолашда муаллиф айтган фаоллик, қатъиятлик каби баҳоловчи тушунчалардан фойдаланишда эҳтиёт бўлиши керак. Чунки бундай кўрсаткичлар асосида бир хилда баҳолашнинг имконияти йўқ.

Шу билан бирга, прокурор назоратини баҳолаш кўрсаткичлари унинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиши билан боғлиқ фаолиятини баҳолашга тўғри келмайди. Чунки, прокурорнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиши ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, мазкур фаолиятни баҳолашда уларни инобатга олиш зарур.

Шу муносабат билан, прокуратура органлари фаолияти, шу жумладан, ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки самарадорлигини баҳолаш муҳим аҳамиятга эга. Адабиётларда таъкидланганидек, прокуратура органлари фаолиятини фақатгина статистик кўрсаткичларга асосланиб баҳолаш расмий ёндашувдан иборат бўлиб қолади. Шу билан бирга масалан, ишлаб чиқилган лойиҳалар сони мисолида олиб кўрадиган бўлсак, бир нечта кичик, янги қабул қилинган ҳужжатлардан келиб чиқиб, амалдаги қонунчиликка ўзгартириш ва қўшимча киритиш бўйича лойиҳа ишлаб чиқиш билан битта яхлит қонун ишлаб чиқишнинг аҳамияти турлича бўлади. Мазкур ҳолатда ҳам

гувоҳи бўлишимиз мумкинки, сонга қараб баҳо берадиган бўлсак, адолатсиз бўлади, чунки қилинган меҳнат ҳажми ҳамда эришилган натижалар бир-биридан кескин фарқ қилади.

Бошқача айтганда, статистик ҳисоботлар, қанчалик такомиллашиб, мураккаблашиб бормасин, прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлигидаги иштироки фаолияти қай даражада зарур, ўз вақтида, тўғри ва мақсадга мувофиқ амалга оширилганлигини баҳолаш имконини бермайди. Турли хил ҳисоботлардаги кўрсаткичлар кўп ҳолларда амалга оширилган ишнинг натижалари ёки мазмунидан эмас, балки унинг ҳажмидан далолат беради.

Бу ҳисоботлардаги кўрсаткичлардан бутунлай воз кечиш заруратини англатмайди, балки баҳолаш мақсадлари учун улардан фойдаланиш зарур бўлади, бунда баҳолаш фақатгина рақамларга асосланиши тўғри бўлмайди, холос.

Масалан, прокурорнинг қонунчиликни такомиллаштириш бўйича таклифларни Бош прокуратурага киритиши бўйича фаолиятини баҳолашда ушбу фаолиятнинг миқдор ва сифат жиҳатларини тавсифловчи кўрсаткичлар тўғрисидаги маълумотлар қамраб олинади. Шу билан бирга прокурорнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирокининг сифати у томонидан тайёрланган таклифларнинг мазмуни, ҳар томонлама пухта ишлангани билан боғлиқ. Шунга кўра, прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини статистик ҳисоботлар билан бир қаторда унинг мазмунини баҳолаш билан биргаликда амалга оширилиши лозим.

Шу ўринда таъкидлаш лозимки, прокурорлар фаолиятини баҳолашга оид “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 45-моддасини таҳлил қилганда, унда прокурорлар фаолиятини баҳолашнинг асосий мезони сифатида – қонунийлик ҳолати ва фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари, жамият ва давлатнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг таъминланиши белгиланган. Бироқ, амалиётда прокурорлар фаолияти баҳоланганда унинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки деярли инобатга олинмайди.

Таъкидлаш лозимки, прокурорларнинг фаолиятини баҳолаш тизимини ишлаб чиқиш мураккаб бўлиб, ҳар қандай ижодий меҳнат сингари уларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини аниқ бирликлар билан ўлчаб бўлмайди [6, 54-55-б]. Шундай бўлсада, “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 45-моддасида прокурорлар фаолиятини баҳолашнинг асосий мезони – қонунийлик ҳолати, фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари, жамият ва давлатнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг таъминланганлиги назарда тутилган [5].

Фикримизча, прокуратура органлари фаолияти самарадорлигини натижага эришиш (фаолият натижадорлиги) ва эришилган натижанинг иш ҳажми, сарфланган ресурслар, ижрочилар сони ва бошқа кўрсаткичларга нисбати (фаолият натижадорлигининг нисбий кўрсаткичи) сифатида баҳолаш мумкин.

Прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлигидаги иштирокини баҳолаш уларнинг бу борадаги фаолиятини тўғри режалаштиришни тақозо этади. Зеро, режалаштиришсиз ҳар қандай фаолиятни баҳолашнинг имконияти йўқ. Режалаштириш мақсадни белгилаш ва аниқ натижаларга эришишга йўналтирилган [7, 11-12-б].

Прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлигидаги иштирокини баҳолашда улар томонидан қонунчиликни такомиллаштириш ва ягона ҳуқуқни қўллаш амалиётини

шакллантириш бўйича ишлаб чиқилган таклифлар илмий асосланганлиги, бунда ҳуқуқни қўллаш амалиёти батафсил ўрганилганлиги, бўшлиқлар ва зиддиятлар, қонун ҳужжатларининг самарадорлигига таъсир кўрсатувчи сабаблар ва шароитлар аниқланганлиги, давлат органлари ва бошқа ташкилотларнинг таклифлари, ОАВ материаллари, илмий ва бошқа ташкилотларнинг, олимлар ва мутахассисларнинг маслаҳатлари ва тавсиялари ўрганилган, жамоатчилик фикрини аниқлашнинг бошқа воситалари маълумотларидан фойдаланилганлиги, хорижий мамлакатлар амалиётининг қиёсий таҳлили мавжудлиги, таклиф этилаётган ҳуқуқ нормаларининг амалиётда ишлаши самарадорлиги чуқур ва ҳар томонлама таҳлил қилинганлиги муҳим аҳамият касб этади. Фикримизча, айнан ушбу кўрсаткичлар прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлигидаги иштирокини баҳолаш кўрсаткичлари сифатида қабул қилиниши лозим.

Маълумки, мезонлар – бу баҳолаш ўлчови, фаолияти баҳоланаётган шахс ҳаракат қилиши лозим бўлган ўзига хос даража, кўрсаткич эса, ҳаракатланиш натижаси ёки жараёни ҳақида ахборот берувчи миқдор ифодаси [8].

Ҳуқуқни қўллаш амалиётида кўпинча прокурорларнинг фаолиятининг самарадорлигини баҳолаш “режа – қўлга киритилган натижа” принципи асосида амалга оширилади [9, 54-6]. Бироқ, ҳозирги ижтимоий-иқтисодий ва социал ислоҳотлар шиддат билан ривожланаётган шароитда ҳуқуқ ижодкорлигини прогноз қилиш жуда ҳам мураккаб. Албатта, йил давомида амалга оширилган прокурор назорати, юридик ва жисмоний шахсларнинг мурожаатларини кўриб чиқиш натижаларидан келиб чиқиб, келгуси йилда ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини режалаштириш мумкин. Бунда ҳуқуқни қўллаш амалиётида аниқланган камчиликларни бартараф этиш мақсадида тегишли лойиҳаларни ишлаб чиқиш режага киритилади. Лекин, кўп ҳолларда Ўзбекистон Республикаси Президентининг кўплаб ҳужжатларида Бош прокуратурага асосий ижрочи сифатида у ёки бу ҳужжатни ишлаб чиқиш бўйича топшириқ берилади.

Масалан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Коррупцияга қарши муросасиз муносабатда бўлиш муҳитини яратиш, давлат ва жамият бошқарувида коррупциявий омилларни кескин камайтириш ва бунда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2021 йил 6 июлдаги ПФ-6257-сон Фармони 6-бандида Бош прокуратура бошқа идоралар билан биргаликда Жиноят кодексига коррупцияга оид жиноятлар тоифасига кирувчи моддаларнинг аниқ рўйхатини белгилаш, коррупцияга оид жиноятлар учун белгиланган жазо чораларини узоқ муддатли озодликдан маҳрум қилиш жазо чорасигача кескин кучайтириш, даромадлар ва мол-мулкни декларациялаш жараёнида аниқланган ноқонуний бойлик орттирганлик учун жавобгарлик ўрнатиш, коррупцияга оид жиноятларни содир этган шахсларга нисбатан жиноий жазони ўташда енгиллаштирувчи нормалар қўлланилишига чекловлар белгилаш бўйича қонун лойиҳасини ишлаб чиқиб, Олий Мажлис Қонунчилик палатасига киритиш топширилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасининг жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга, терроризмни молиялаштиришга ва оммавий қирғин қуролини тарқатишни молиялаштиришга қарши курашиш миллий тизимини ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида” 2021 йил 28 июндаги ПФ-6252-сон Фармонининг 12-бандида Бош прокуратурага

манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда 2022 йил 1 мартга қадар янги таҳрирдаги “Жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга, терроризмни молиялаштиришга ва оммавий қирғин қуролини тарқатишни молиялаштиришга қарши курашиш тўғрисида”ги қонун лойиҳасини ишлаб чиқсин ҳамда Олий Мажлис Қонунчилик палатасига киритиш топширилган.

Ёки бўлмаса, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 июндаги “Қийноққа солиш ҳолатларини аниқлаш ва уларнинг олдини олиш тизимини такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–5163-сон қарорининг 6-бандида Бош прокуратурага 2021 йил 1 декабрга қадар Жиноят кодексида қийноққа солиш учун жавобгарлик белгиловчи нормаларни БМТнинг “Қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки қадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллашга қарши Конвенцияси” (Нью-Йорк, 1984 йил 10 декабрь) талабларига мувофиқлаштириш мақсадида қонун ҳужжатларига тегишли ўзгартиш ва қўшимчаларни назарда тутувчи қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш топширилган.

Гувоҳи бўлганимиздек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҳужжатларида Бош прокуратурага жиноятчиликка қарши курашишнинг у ёки бу соҳалари бўйича қонунчилик ҳужжатларини ишлаб чиқиш юзасидан кўплаб топшириқлар берилади.

Шу ўринда таъкидлаш лозимки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 10 февралдаги “Қонунчилик ҳужжатлари ижросини самарали ташкил этишда давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари раҳбарларининг шахсий жавобгарлигини кучайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ–6166-сон Фармонида Президент ҳужжатларида ўтган топшириқлар бўйича амалга ошириш графиклари (назорат режалари) ишлаб чиқилиши назарда тутилган. Шу муносабат билан, **Бош прокуратурада ҳам Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳужжатларида ўтган топшириқларнинг ижросини ташкиллаштириш бўйича Бош прокурор томонидан тасдиқланадиган график (назорат режаларини) ишлаб чиқиш ва уларнинг ижросини Ташкилий-назорат ва таҳлил бошқармаси томонидан назорат қилиш** амалиётини жорий этиш мақсадга мувофиқ.

Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 10 февралдаги ПФ–6166-сон Фармонида қонунчилик ҳужжатлари ва топшириқлар ижро ҳолатини раҳбарнинг биринчи ўринбосари ҳузурида ҳар ҳафта жума куни, раҳбар ҳузурида ҳафтанинг душанба куни муҳокама қилиб бориш тартиби жорий этилган. Шунининг олган ҳолда Бош прокуратурада ҳам Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҳужжатларида, давлатимиз раҳбари ҳузурларида ва ҳудудларга ташрифлари давомида ўтказилган йиғилишлар баёнида бевосита **Бош прокуратурага берилган топшириқлар ижроси ҳолатини ҳафтада икки мартаба Бош прокурор ва унинг биринчи ўринбосари ҳузурида муҳокама қилиб бориш амалиётини жорий этиш мақсадга мувофиқ.**

Прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлигида иштирок этиш бўйича фаолияти самарадорлигини баҳолашда унинг касбий маҳорати, профессионал даражаси ҳам муҳим аҳамиятга эга. Чунки, прокурор назоратини амалга ошириш чоғида аниқланган камчиликларни бартараф этиш ёки Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҳужжатларида берилган топшириқни бажариш нуқтаи назаридан норматив-ҳуқуқий

хужжат лойиҳасининг пухта ва сифатли ишланиши муҳим аҳамиятга эга, таъбир жоиз бўлса, ушбу фаолиятнинг мазмуни айнан тайёрланган хужжат сифатига асосан баҳоланади [10].

Одилона ва ҳаққоний баҳолаш учун бир хил ёндашувни қўллаш имконини берувчи аниқ кўрсаткичлар тизимидан фойдаланиш зарур. Зеро, айнан кўрсаткичлар ёрдамида прокурор назорати самарадорлигини ўлчанади. Адабиётларда прокурорлар фаолиятини баҳолашда қўлланиладиган кўрсаткичларни миқдор, сифат ва натижага қаратилган кўрсаткичларга ажратиш кенг қўлланилади [11].

Хулоса. Юқоридагилар асосида прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирокини қуйидаги кўрсаткичлар асосида баҳолаш мумкин: статистик ҳисобот, яъни ҳисобот даврида ишлаб чиқилган қонун, қонун ости ва идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари (ҳуқуқ ижодкорлиги ташаббуслари) миқдори; норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси қабул қилиниши билан ҳуқуқни қўллаш амалиётида рўй бериши кутилаётган ижобий натижалар, шу жумладан, қонунийликни таъминлашга қўшадиган ҳиссаси таҳлили; норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасининг прокурор назорати натижалари ёхуд юридик ва жисмоний шахслар мурожаатларида кўтарилаётган муаммоларнинг ечимига хизмат қилиши; норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини келишиш жараёнида билдирилган эътирозлар; норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси бўйича таҳлилий материалларнинг тайёрланганлиги, шу жумладан, хорижий тажрибани ўрганиш натижалари бўйича қиёсий таққослаш жадвалининг ишлаб чиқилганлиги ва б.қ.

Фикримизча, прокурорларнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки самарадорлигини баҳолаш электрон тизим орқали амалга оширилиши мақсадга мувофиқ. Бунинг учун алоҳида электрон платформанинг КРІ дастурий таъминотида ҳуқуқ ижодкорлиги соҳасида амалга оширилган ишлар юзасидан маълумотлар киритиб борилади ҳамда амалга оширилган ишлар таҳлил қилинган ҳолда тегишли баллар қўйилади. Бунда КРІ дастурига маълумотларнинг тўғри киритилиши ва асослантирилувчи ҳужжатларнинг илова қилинган ҳолда юкланишига тегишли прокуратура органи ходимлари масъул бўлиб ҳисобланади.

Бунда баҳолаш ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирок этишнинг асосий йўналишлари бўйича қуйидаги жадвал асосида 100 баллик тизим асосида баҳоланиши мақсадга мувофиқ:

Фаолият йўналиши	Баҳолаш мезонлари	Балл
Норматив-хуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишда иштирок этиш	Хуқуқ ижодкорлиги фаолиятида иштирок этиш бўйича режанинг бажарилганлиги	20
	Ишлаб чиқилган қонун лойиҳалари сони (ҳар бир ишлаб чиқилган лойиҳа учун алоҳида балл ҳисобланади)	20
	Ишлаб чиқилган Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳужжати лойиҳасининг сони (ҳар бир ишлаб чиқилган лойиҳа учун алоҳида балл ҳисобланади)	20
	Ишлаб чиқилган Ҳукумат ҳужжати лойиҳаси сони (ҳар бир ишлаб чиқилган лойиҳа учун алоҳида балл ҳисобланади)	15
	Ишлаб чиқилган идоравий норматив-хуқуқий ҳужжат лойиҳасининг сони (ҳар бир ишлаб чиқилган лойиҳа учун алоҳида балл ҳисобланади)	10
	Қонунчиликни такомиллаштириш ва ягона хуқуқни қўллаш амалиётини шакллантириш бўйича ишлаб чиқилган хулоса ва тавсиялар сони	10
	Норматив-хуқуқий ҳужжат лойиҳасини тайёрлаш бўйича ишчи гуруҳ аъзоси сифатида иштироки	5
Тайёрланган лойиҳанинг сифати	Лойиҳанинг топшириқда белгиланган муддатда тайёрланганлиги	5
	Лойиҳанинг қонунчилик ҳужжатларида белгиланган талабларга мувофиқ расмийлаштирилганлиги	5
	Лойиҳа бўйича зарур таҳлилий материалларнинг тайёрланганлиги ва илова қилинганлиги	5
	Лойиҳанинг пухта ва сифатли тайёрланганлиги (келишиш жараёнидаги эътирозлар сони билан белгиланади)	5
	Лойиҳа бўйича хорижий давлатлар тажрибасининг батафсил таҳлили амалга оширилганлиги	5
Ҳужжат лойиҳасини экспертизадан ўтказиш	Хуқуқий экспертизадан ўтказилган норматив-хуқуқий ҳужжат лойиҳалари сони	3
	Коррупцияга қарши экспертизадан ўтказилган норматив-хуқуқий ҳужжат лойиҳалари сони	3

Мухтасар айтганда, прокурорларнинг хуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштирокини баҳолаш қонунийлик, адолатлилик, беғаразлик, холислик, шаффофлик, ҳар тарафлама ва ишончлилик принципларига асосланган ҳолда фаолият натижаларига доир ҳисоботлар, меҳнат ва ижро интизомини ўрганиб бориш натижалари ҳамда хуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги иштироки тўғрисидаги бошқа маълумотлар асосида ҳар йили якунлари бўйича амалга оширилиши лозим.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ўзбекистон Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2017 йил 7 январдаги прокуратура органлари ходимлари кун муносабати билан бир гуруҳ соҳа ходимлари билан

- учрашуви // president.uz – Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2001 йил 29 августдаги 257-II-сонли “Прокуратура тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2001 й., 9-10-сон, 168-модда.
 3. Прусс В.М. Суб'ективне та об'ективне в оценке роботи прокуратури // Питання конституційно-правового статусу прокуратури та удосконалення її діяльності. Збірник наукових праць. Інститут підвищення кваліфікації Генеральної прокуратури України, 1999. – С. 194.
 4. Мелкумов В.Г. Об оценке эффективности прокурорского надзора // Совершенствование прокурорского надзора. – М., 1993. – С. 146.
 5. Зокиров, Шерзод Янги тахрирдаги конституцияда шахсий ҳуқуқ ва эркинликларнинг такомиллашуви бўйича айрим мулоҳазалар // ORIENSS. 2024. №9. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yangi-ta-rirdagi-konstitutsiyada-shahsiy-u-u-va-erkinliklarning-takomillashuvi-b-yicha-ayrim-mulo-azalar> (дата обращения: 03.01.2025).
 6. Винокуров А.Ю. Знание нормотворческой тех ники как элемент компетенции прокурорского работника // Вестник Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации. – 2016. – №1(51). – С.54-55.
 7. Мыцыков А. Как оценивать деятельность прокуратуры? // Законность. – Москва, 2007. – №9. – С.11-12.
 8. Омарова Х.М. Оценка эффективности координационной деятельности прокуратуры по борьбе с преступностью // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. – 2015. – №7.
 9. Прокурорский надзор. Особенная и Специальная части: учебник для академического бакалавриата / под общ. ред. О.С.Капинус. – 3-е изд. – М.: Юрайт, 2017. – С.94.
 10. Зокиров Шерзод Илхом Ўғли Некоторые вопросы совершенствования института коллективных обращений в Республике Узбекистан // Universum: экономика и юриспруденция. 2020. №3 (68). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-voprosy-sovershenstvovaniya-instituta-kollektivnyh-obrascheniy-v-respublike-uzbekistan> (дата обращения: 03.01.2025).
 11. Клочков В.Г. Проблемы измерения и оценки эффективности прокурорского надзора по защите прав и свобод человека // Безопасность бизнеса. – 2008. – №1.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).